

Н.Е. АВАНЕСОВА, канд. економ. наук., доц., ХНУБА, Харків

BANCASSURANCE ЯК ФОРМА СПІВПРАЦІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ ТА БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

Освоєння банкострахових операцій є вкрай актуальним завданням для українського ринку фінансових послуг, оскільки в умовах конкуренції, що постійно посилюється, інтеграція комерційних банків та страховиків, завдяки реалізації спільних продуктів, дозволить генерувати додаткові доходи для обох фінансових установ. Проте якщо в Західній Європі та США концепція bancassurance здобула практичної реалізації в умовах зрілого та стабільного фінансового ринку, то в Україні становлення банківського страхування, навпаки, відбувається в нестійких фінансових умовах.

Ключові слова: банківська установа, страховики, банкострахові операції, bancassurance.

Изучение банкостраховых операций крайне актуальная задача для украинского рынка финансовых услуг, так как в условиях конкуренции, постоянно усиливается, интеграция коммерческих банков и страховщиков, благодаря реализации совместных продуктов, позволит генерировать дополнительные доходы для обоих финансовых учреждений. Однако в Западной Европе и США концепция bancassurance получила практическую реализацию в условиях зрелого и стабильного финансового рынка, то в Украине становления банковского страхования, наоборот, происходит в неустойчивых финансовых условиях.

Ключевые слова: банковское учреждение, страховики, банкостраховальные операции, bancassurance

Studying of bancassurance operations are extremely actual object for the Ukrainian market of the financial services as soon as in the conditions of a competition, constantly amplifies, integration of the commercial banks and insurers, thanks to realisations of joint products, will allow to generate additional incomes for both financial institutions. However in the Western Europe and the USA the concept bancassurance has received practical realisation in the conditions of the mature and stable financial market in Ukraine of formation of bank insurance, on the contrary, occurs in unstable financial conditions.

Keywords: banking establishment, surances, bancassurance operations, bancassurance

Постановка проблеми. Стабільний розвиток економіки будь-якої країни світу, в т.ч. і України, в значній мірі залежить від стану фінансового ринку. Динамічний розвиток останнього, в свою чергу, пов'язан із забезпеченням ефективною взаємодією фінансових посередників, зокрема комерційних банків та страхових компаній, що й обумовлює актуальність обраної теми роботи.

Однією з тенденцій, що характерна для фінансово-кредитної системи України, є посилення співпраці банківських установ та страховиків у формі bancassurance, і це стає достатньо прибутковим напрямом їх діяльності. В свою чергу закордонний досвід підтверджує, що, завдяки реалізації спільних фінансових продуктів, європейські банки збільшили обсяги продажів до того рівня, який дозволяє стверджувати, що bancassurance є високоприбутковим бізнесом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням взаємодії фінансових посередників, зокрема банків та страхових компаній, присвячено роботи достатньо великої кількості авторів, серед яких А.М. Єрмошенко, О.А. Землячова, В.М. Кремень, Л. Кузнецова, Б. Луців та інші. Незважаючи на це, недо-

статньо вирішеними залишаються проблеми визначення основних переваг, недоліків та перспектив співпраці фінансових установ в сучасних вітчизняних умовах.

Метою роботи є аналіз можливостей та перспектив співпраці банків та страхових компаній у формі bancassurance на українському ринку з урахуванням зарубіжного досвіду.

Проблеми співпраці страхових компаній та банківських установ в Європі мають давнє коріння і налічують більш ніж 150 років, відколи Ф.В. Райффайзен – винахідник кредитних спілок – теоретично обґрунтував та практично довів переваги від поєднання страхової та фінансово-кредитної діяльності.

Традиційно банки та страховики діяли окремо у власних сферах, проте розвиток фінансових ринків та інтеграційні процеси в середині 80-х років ХХст. активізували процеси злиття і поглинання фінансових посередників, в тому числі страхових компаній та банківських установ. Останнє і сприяло розвитку таких послуг, як bancassurance.

Термін «bancassurance» має французьке походження і фактично означає продаж страхових продуктів через мережу банківських установ й змістовно перекладається як «банківське страхування» або скорочено «банкостраховання» (banque + assurance). Німецький аналог цього терміну – «allfinanz», іспанський – «bancoassurance», італійський – «bancari» [6].

Цей термін було запроваджено з ініціативи банківських установ Франції, які починаючи з кін. 70-х рр. – поч. 80-х рр. ХХст. почали реалізовувати продукти зі страхування життя, а наприкінці 90-х рр. запровадили продаж продуктів ризикового страхування. Ще у першій половині 70-х рр. банки почали засновувати страхові компанії, проте першість в цьому напрямку належала банку «Credit Mutuel», який створив власну страхову компанію «Assurances du Credit Mutuel Vie» («АСМ Vie»).

Подальшого розвитку bancassurance здобуло на поч. 80-х рр., коли у Європі пройшли пенсійні реформи та суспільство масово зацікавилось пенсійним страхуванням. На цьому етапі відбувся поступовий перехід від не об'єднаної спільним капіталом форми співпраці (на основі договорів) до більш інтегрованої форми. Про ефективність такої співпраці свідчить наступний приклад: у 1980р. страхова компанія «Natio Vie» була створена банком «BNP Paribas», який на сьогоднішній день займає провідне місце як у Європі загалом, так і у Франції зокрема.

Створенню та розвитку таких об'єднань у Франції сприяли податкові стимули, які було введено державою у другій половині 90-х рр. Зазначені податкові стимули стосувались доходів від продажу страхових продуктів, що, в свою чергу, призвело до непоодинокі зацікавленості таким видом діяльності банківських установ. Дозвіл на придбання (володіння) акцій страховиків з боку банків та можливість створення власних страхових компаній стали підґрунтям створення фінансових конгломератів, які, у Франції, зазвичай, функціонують у формі банкострахових груп.

В Іспанії у 1991р. на законодавчому рівні було ліквідовано заборону, яка стосувалась реалізації банками страхових продуктів, а в Італії у 1990р., після прийняття низки відповідних законів, банківським установам було дозволено вкладати капітал у страхові компанії. Для цього було визначено наступні форми [3]:

- придбання банком частки в капіталі страхової компанії, і навпаки;
- створення банком і страховою компанією спільного відділення;
- продаж банком страхових полісів однієї або декількох партнерських страхових компаній.

У США наприкінці 90-х рр. були здійснені суттєві реформи, які стосувались системи регулювання ринку фінансових послуг. А з прийняттям у 2000р. закона Гремма-Ліча-Блайлі [3] банкам було дозволено злиття з компаніями фінансового сектору, зокрема зі страховими компаніями.

Якщо розглядати історичний шлях банківського страхування [1, 3, 4], то можна побачити, що, разом із поширенням, даний вид діяльності трансформується від простих до більш складних форм. На рис. 1 виокремлено та представлено основні етапи розвитку bancassurance.

Так, концепція bancassurance найбільшого поширення спочатку набула в країнах Європи у сфері надання послуг зі страхування життя, а саме найбільш значний досвід успішної реалізації проектів банкострахування мають Франція, Іспанія, Італія, Бельгія, Великобританія, а також Швейцарія та Португалія. Частка страхових премій, отриманих від bancassurance, у Франції становить приблизно 62 % річного надходження страхових платежів, в Іспанії – 72 %, в Італії – 63 %, Бельгії – 56 % тощо [8]. Загалом в європейських країнах витрати страхових компаній на продаж інтегрованих продуктів на 50-70 % нижче, ніж на реалізацію страхових послуг традиційними каналами, а продаж страхових продуктів через банківську філіальну мережу можуть навіть у 3-5 разів перевищувати продажі через страхову агентську мережу [4].

В науковій літературі існує значна кількість визначень терміну «bancassurance», проте науковців об'єднує спільна думка стосовно того, що під банківським страхуванням слід розуміти продаж страхових продуктів через мережу банків. Проте є і інші поширені визначення банкострахування, як, наприклад, набір фінансових послуг, які можуть одночасно задовольнити як банківські, так і страхові потреби клієнтів [7] або залучення банківських установ в процес виробництва, маркетингу та розповсюдження страхових послуг [3].

Для того, щоб докладніше зрозуміти сутність терміну «банкострахування» зробимо окремий аналіз категорій «банк», «страхова компанія», «банківські послуги» та «страхові послуги», а також проаналізуємо основні риси діяльності даних фінансових установ з метою визначення ключових факторів, що мотивують і банки, і страхові компанії шукати шляхи до взаємодії.

Згідно діючого законодавства України [1], банк – це юридична особа, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги, відомості про яку внесені до Державного реєстру банків. Відповідно, банківська діяльність пов'язана із залученням у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщенням зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, а також відкриттям і веденням банківських рахунків фізичних та юридичних осіб.

В законодавстві України чітко не представлено визначення терміну «банківські послуги», незважаючи на те, що у текстах нормативних актів воно нерідко вживається, тому наведемо визначення окремих науковців.

Аналіз наукових робіт російських та західних вчених вказує на те, що більшість з них під банківськими послугами розуміє усі види операцій та угод, які здійснюються банками [4]. Зокрема, Ж. Матук зазначає, що банківська послуга є задоволенням фінансового попиту клієнтів з урахуванням фінансових можливостей банку [8].

Українські вчені також надають своє визначення цього терміну. Так, О.А. Брегеда [5] визначає банківську послугу як набір упорядкованих дій банку, які безпосередньо не є пов'язаними із формуванням та використанням ресурсів банку і не несуть ризику їх втрати.

Н.М. Перепечай [9] розглядає банківську послугу як результат комплексної діяльності банку (технологічної, інтелектуальної, фінансової та ін.), який становить економічні блага для задоволення певних потреб людини при проведенні банківських операцій.

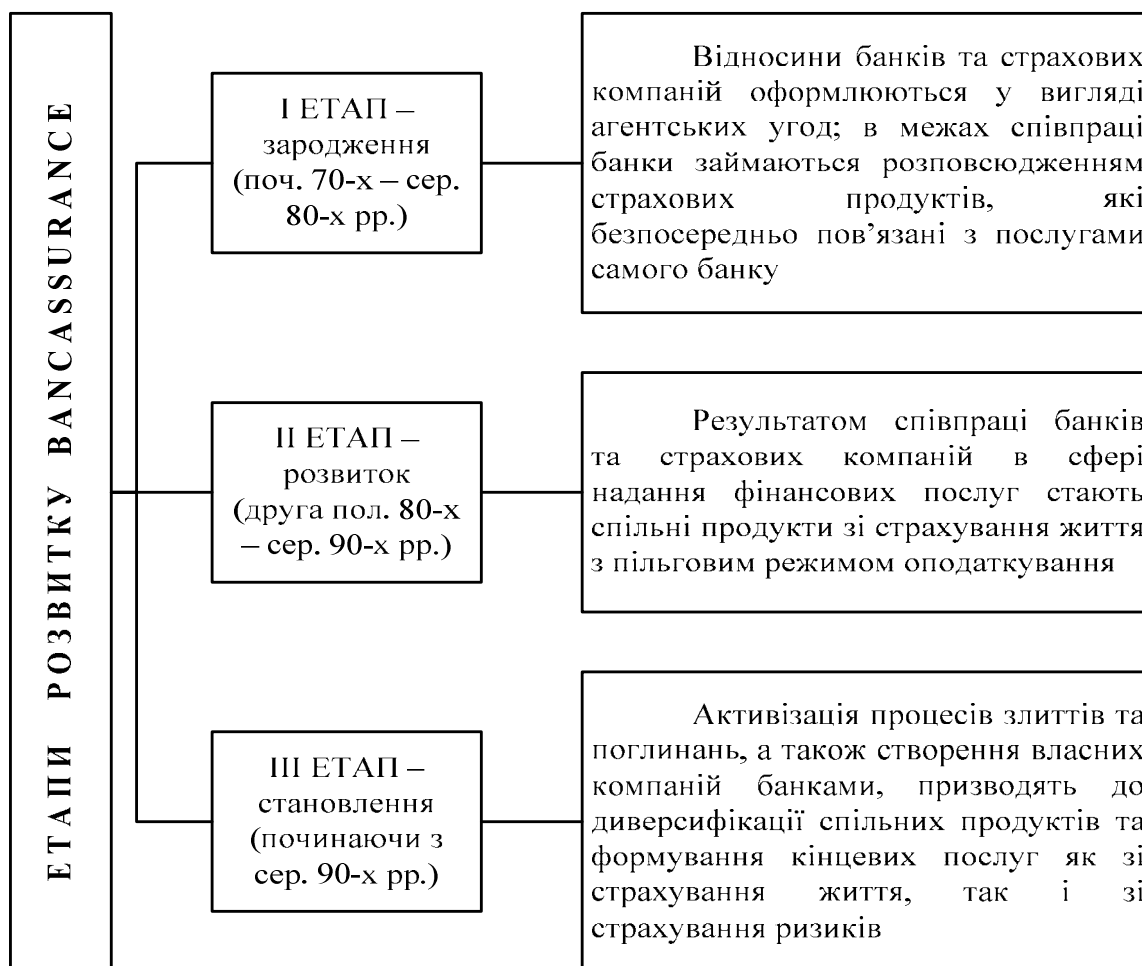

Рис. – Основні етапи розвитку bancassurance

В джерелі [3] банківські послуги трактуються як різноманітні дії на фінансовому ринку, грошові операції, здійснювані комерційними банками за певну плату за дорученням і в інтересах своїх клієнтів, а також дії, спрямовані на вдосконалення і підвищення ефективності банківського підприємництва наприклад, впровадження нових технологій, удосконалення організаційної структури.

Савлук М.І. [2] визначає банківські послуги як дії банківських установ на замовлення клієнтів, які не пов'язані із залученням додаткових ресурсів, основною формою оплати яких є комісії.

Вовчак О.Д. [6] вважає, що банківські послуги — це дії банку, спрямовані на зростання його прибутковості, або це надані клієнтам різноманітні види банківської діяльності, які супроводжують і оптимізують банківські операції. Банківську послугу ще він розглядає як переміщення банківської інформації.

З наведених визначень можна побачити, що більшість науковців вважають, що банківські послуги пов'язані із задоволенням фінансового попиту клієнтів за певну плату (комісію) і є результатом діяльності банківської установи, проте не містять ризику втрати ресурсів банку.

Далі розглянемо категорії «страховик» («страхова компанія») та «страхові послуги».

В Україні, відповідно до чинного законодавства [2], страховиками визнаються фінансові установи, створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств з додатковою відповідальністю згідно з Законом України "Про господарські товариства" з урахуванням особливостей страхового законодавства, а також одержали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності.

Як і у випадку із визначенням терміну «банківські послуги», українське законодавство не містить легального визначення поняття „страхові послуги”, тому наведемо трактування науковців.

Яворська Т.В. [9] наводить визначення, згідно до якого, страхові послуги – це кінцевий результат діяльності страхової компанії щодо задоволення потреб клієнтів, пов’язаних із захистом їх майнових та особистих інтересів.

Говорушко Т.А. [7] наголошує, що страхова послуга є продуктом цілеспрямованої діяльності страхової компанії та пропонується на страховому ринку на умовах еквівалентного обміну з метою отримання прибутку.

В джерелі [9] підкреслюється, що страхова послуга – це фінансова послуга у вигляді продажу юридично оформлених зобов’язань з надання страхового захисту, яку пропонують на ринку страховики потенційним страхувальникам.

Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. [1] визначають страхову послугу як товар, який страхова компанія пропонує страхувальнику за певну плату (страхову премію).

Вовчак О.Д., Завійська О.Д. [3] під страховою послугою розуміють договірну послугу на визначених умовах, яка полягає у здійсненні відшкодування матеріальних збитків, понесених особою, яка є учасником договірних відносин.

В країнах Європи та розвинених країнах світу, зазвичай, використовуються дві основні моделі організації bancassurance [7]:

I модель – орієнтована на масового споживача розглядуваних послуг;

II модель – орієнтована на індивідуальні програми.

Перша модель досить поширена в Іспанії та Франції і передбачає продаж універсальних та простих банкострахових продуктів. Плани продажів страхових продуктів (послуг) заносяться до баз даних, на основі яких згодом складаються плани продажу продуктів банку. Друга модель є характерною для тих банків, що є власниками страхових компаній. Вона орієнтована на продаж страхових продуктів, які максимально пристосовані до кожного сегменту клієн-

тів та враховують їх індивідуальні потреби. Дана модель також передбачає значну інтеграцію страхових послуг (продуктів) у банківську систему.

Висновки. Співпраця банків та страхових компаній є вигідною і для споживачів послуг останніх. Зазвичай, вигоди клієнтів проявляються в зручності при отриманні послуг, а також економії коштів та часу на їх оформлення. При цьому, недоліком bancassurance може бути падіння довіри до банківської установи з боку тих клієнтів, які вважатимуть інтегровані продукти непотрібними чи нав'язливими. Факт розголошення банком конфіденційних даних клієнтів, останніми також сприймається з недовірою.

Успішність інтеграції в багатьох випадках залежить від здатності банку та страховика вчасно реагувати на загрози, які існують на фінансовому ринку і безпосереднім чином можуть вплинути на економічні інтереси фінансових посередників. З огляду на проведене дослідження можна зрозуміти, що банківське страхування в Україні має досить великий потенціал для розвитку. Хоча нині банки та страхові компанії співпрацюють в обмежених масштабах (окремі сегменти фінансових послуг), проте все це можна розглядати як підґрунтя для подальших інтеграційних процесів у фінансовому секторі України.

Список літератури: 1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7.12.2000р. № 2121-III. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua> 2. Закон України «Про страхування» від 7.03.1996р. № 85/96-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua> 3. Банківська послуга. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: uk.wikipedia.org/wiki/ 4. Банковское право Российской Федерации. Особенная часть. В 2 т.: Учебник / Отв. ред. Г.А. Тосунян. – М.: Юристъ, 2002. – Т. 2. – 783 с. 5. Брегеда О.А. Ринок банківських послуг в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку: Автореф. дис. канд. екон. наук. - К., 2002. - 16 с. 6. Вовчак, О.Д. Кредит і банківська справа [Текст] : підручник / О. Д. Вовчак, Н. М. Руцишин, Т. Я. Андрейків. – К. : Знання, 2008. – 564с. 7. Говорушко Т.А. Страхові послуги. 2-е вид. перероблене та доповнене: Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 344с. 8. Єрмошенко А.М. Bancassurance як форма взаємодії страхових компаній і банківських установ / А.М. Єрмошенко // Збірник наукових праць: Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – Суми: УАБС НБУ, 2007. – Т. 20. – С. 265-269.

Надійшла до редколегії 23.05.2012

УДК 339.72.015

Б 722

Н.В. БОБКОВА, соискатель, Старооскольский технологический институт, Старый Оскол,

Э.А. КАРПОВ, канд. экон. наук, профессор, Старооскольский технологический институт, Старый Оскол.

ДИАГНОСТИКА ОВЕРТРЕЙДИНГА С УЧЕТОМ ВЛИЯНИЯ МЕТОДА ОТРАЖЕНИЯ ВЫРУЧКИ ОТ РЕАЛИЗАЦИИ

Целью данного исследования является описание основных методов учета выручки от реализации и проецирование вариантов ведения учета на финансовые потоки предприятия. Краткий анализ пока-